

Sudskomedicinska djelatnost u ratnim uvjetima u brodskoj bolnici

Mato Vukelić, Tratinčica Jakovina i Krunoslav Jakovina

UDK 343.96:614.39
Prispjelo: u listopadu 1992.

Medicinski centar Slavonski Brod

Rat je u Službu za patologiju i sudsku medicinu počeo 14. srpnja 1991. kad je u Prosekturu Bolnice primljen prvi poginuli hrvatski vojnik. Od tada pa do 24. kolovoza 1992. pregledano je 657 smrtno stradalih osoba u vezi s ratnim operacijama.

Do sredine ožujka 1992. ginuli su slavonskobrodski vojnici na banijskom, vukovarskom, vinkovačkom, novogradiškom i drugim bojištima Hrvatske, te civili na teritoriji općine Slavonski Brod. Od sredine ožujka 1992, tj. od početka ratnih operacija na teritoriji Bosanske Posavine u Prosekturu su doveženi i poginuli s teritorije Bosne i Hercegovine. Pri tome treba istaknuti da je u Službu primljen samo određeni dio poginulih vojnika i civila s teritorije Bosanske Posavine, pa su podaci o broju poginulih na tom području nepotpuni.

Od ukupno pregledanih, smrtno stradalih u vezi s ratnim zbivanjima, tj. od 657 poginulih osoba, 462 su bili vojnici, a 175 pregledanih bile su civilne žrtve rata od kojih je bilo 30 djece. Većina, tj. 492 osobe poginule su od posljedica ranjavanja krhotinama granata, 145 osoba je poginulo od zadobivenih strijelnih ozljeda, 15 od posljedica djelovanja tupo-tvrđim predmetima, a 5 od posljedica djelovanja visoke temperature. Uzrok smrti u 161 osobe bile su ozljede glave, u 146 poginulih bile su to višestruke ozljede, u 118 ozljede prsnog koša, u 47 ozljede trbuha, a u 18 umrlih ozljede udova.

Cljučne riječi: žrtve rata, ratne ozljede

Služba za patologiju i sudsku medicinu djeluje u Medicinskom centru Slavonski Brod od 1972, a pokriva teritoriju općine Slavonski Brod.

U Službi rade tri patologa, od kojih je jedan i specijalist sudske medicine. U mirnodopskim uvjetima, ali i kroz cijelo vrijeme rata, djeluje Histološki i Citološki laboratorij te Odsjek za sudsku medicinu. U laboratorijima rade tri viša i jedan zdravstvenih tehničar sa srednjoškolskim obrazovanjem, a u Prosekturi dva pomoćnika. Nitko od radnika nije u tijeku ratnih zbivanja napustio Službu.

U posljednjim godinama Služba se sve bolje kadrovske ekipirala, što se ogleda u porastu opsega i kvalitete rada, no prostorna i tehnička opremljenost znatno zaostaju. Najalarmantnija situacija upravo je u Prosekturi, što se pokazalo kao izrazito nepovoljno za rad u ratnim uvjetima. Prosektura je zapravo adaptirana bolnička mrtvačnica. To je samostojeća zgrada, trošna, nefunkcionalna, bez podrumskog prostora, tako da je osoblje pri radu neprestano izloženo pogibelji. Nekoliko topničkih granata palo je u neposrednu blizinu Prosekture

i prava je sreća što nitko od radnika nije stradao, jer se rad zbog velikog broja poginulih nije prekidao ni u vrijeme najžešćih topničkih i avionskih napada na Slavonski Brod. Površina od oko 36 m² podijeljena je na prostor za obdukcije sa samo jednim obdukcijским stolom te prostor s hladnjakom za umrle kapaciteta šest osoba.

Budući da se u Prosekturi u nekoliko navrata nalezilo i po 40 umrlih osoba, bili smo prisiljeni stare bolesničke krevete adaptirati u pokretne obdukcijske stolove i kolica za transport umrlih. Nedostatak prostora u hladnjaku za umrle privremeno smo riješili posudbom kamiona-hladnjača, koji nažalost nisu bili dugo u funkciji. S obzirom na to da je najveći broj poginulih dovežen u razdoblju od svibnja 1992. godine, tj. u vrijeme najvećih vrućina, uvjeti rada u pretrpanoj, pregrijanoj Prosekturi uz neprestanu opasnost od topničkih i avionskih projektila bili su upravo nepodnošljivi.

Zbog neprestane ugroženosti života pri radu te razmjera između broja poginulih i raspoloživih prostora i opreme u Prosekturi nismo bili u mogućnosti obducirati sve poginule, iako su za to postojali kadrovski uvjeti.

MATERIJAL I METODE

Ratno razdoblje na našem prostoru možemo podijeliti na dva dijela. 1. razdoblje od 14. srpnja 1991. do 25. ožujka 1992, tj. razdoblje u kojemu nije bilo jačih napada na Slavonki Brod i okolice, te 2. razdoblje od 25. ožujka do 24. kolovoza 1992. (do dana pisanja ovog izvješća) kao razdoblje u kojem svakodnevni topničko-minobacački i avionski napadi na cijelu slavonskobrodsku općinu te na područje Bosanske Posavine postaju sve intenzivniji.

U 1. periodu u Prosekturi je primljeno 85 umrlih osoba. 42 (49,4%) pregledana bili su vojnici, 27 (31,8%) odrasli civili, 7 (8,2%) djeca, a 9 (10,6%) umrlih osoba ostalo je neidentificirano.

U 2. periodu pregledane su 572 poginule osobe. 420 (73,4%) bili su vojnici, 118 (20,6%) odrasli civili, 23 (4,0%) djece, a bilo je i 11 (2,0%) neidentificiranih osoba.

Od ukupno poginulih i pregledanih 657 osoba u oba razdoblja, 462 su vojnika (70,3%), 145 je odraslih civila (22,1%), 30 djece (4,6%) te 20 neidentificiranih osoba (3,0%). (grafikon 1, tablica 1).

TABLICA 1.
TABLE 1.

RATIŠTE	RAZ- DOB- LJE	VOJNICI		ODRASLI CIVILI		DJECA		NEIDENT.		UKUP- NO
		Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	
Sl. Brod	1	0	0	0	28,6	4	57,1	1	14,3	7
	2	19	22,4	45	52,9	20	23,5	1	1,2	85
Ukupno za Sl. Brod	1+2	19	20,7	47	51,1	24	26,1	2	2,1	92
Ostala ratišta	1	42	53,8	25	32,1	3	3,8	8	10,3	78
	2	401	82,3	73	15	3	0,6	10	2,1	487
Ukupno za ostala ratišta	1+2	443	78,4	98	17,3	6	1,1	18	3,2	565
Ukupno poginulih	1+2	462	70,3	145	22,1	30	4,6	20	3,0	657

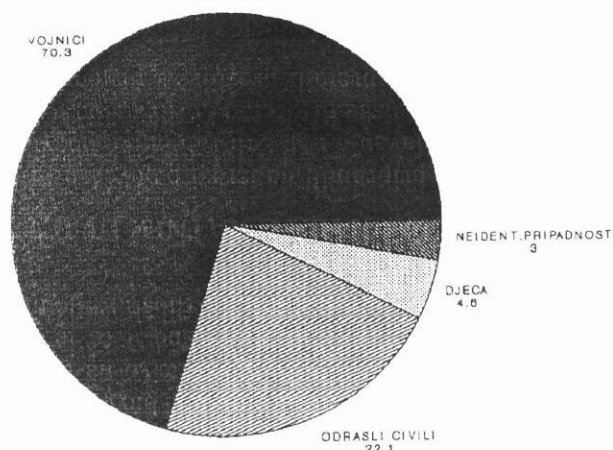
Iz tablice 1. vidljivo je da su na teritoriji općine Slavonki Brod u oba razdoblja poginule 92 osobe. U 1. razdoblju nije bilo poginulih vojnika, jer se neprijateljska djelatnost ograničavala na povremena raketiranja i bombardiranja grada i okolice. Poginulo je ukupno sedam osoba od čega su dvije odrasle civilne osobe (28,6%), četiri djeteta (51,7%), te jedna neidentificirana osoba (14,3%).

U 2. razdoblju na teritoriji slavonskobrodске općine poginulo je 85 osoba, žrtava rata. 19 (22,4%) bili su vojnici, 45 (52,9%) odrasli civili, 20 (23,5%) poginulih bila su djeca, a jedna (1,2%) osoba ostala je neidentificirana. (grafikon 2)

Iz grafikona 2 vidi se da je na području općine Slavonki Brod ukupno stradalo najviše odraslih civila, tj.

GRAFIKON 1.
Broj ukupno poginulih od 14. srpnja 1991. do 24. kolovoza 1992.

GRAPH 1.
Total number of those killed between July 14 1991 and
august 24, 1992

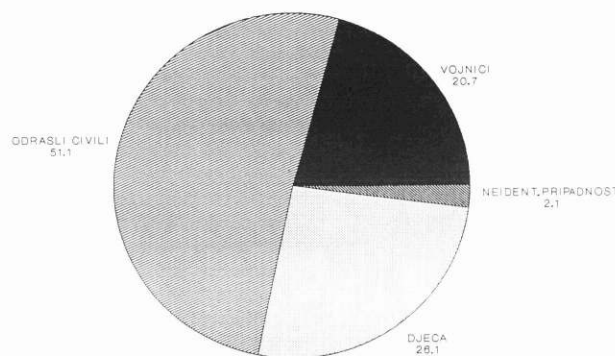

51,1%, te djece 26,1%, a tek na trećem mjestu su vojnici koji čine 20,7% ukupno poginulih. Takav omjer poginulih u slavonskobrodskoj općini posljedica je povremenih bombardiranja i raketiranja iz aviona, devet bačenih raketa »zemlja-zemlja« te svakodnevnih topničkih napada na pretežno civilne objekte općine Slavonki Brod, dok izravnih sukoba između Hrvatske vojske i okupatora i nije bilo na području naše općine od početka rata.

Iz tablice 1. također se vidi da je na ostalim bojištima (ostala ratišta Hrvatske i ratište Bosanske Posavine) u 1. razdoblju pregledano 78 osoba. 42 poginule osobe (53,8%) bili su vojnici, 25 poginulih (32,1%) bili su odrasli civili i 3 (3,8%) djece. Osam poginulih osoba (10,3%) ostalo je neidentificirano.

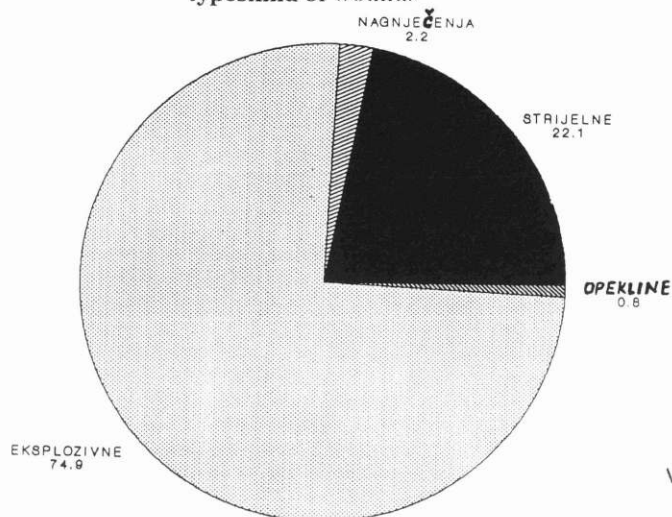
GRAFIKON 2.
Broj ukupno poginulih na ratištu Slavonki Brod
Graph 2.
Total number of those killed at the Sl. Brod battlefield

UKUPNO POGINULIH NA RATIŠTU SLAV.BROD

VRIJEDNOSTI ZADANE U %

GRAFIKON 3.
Broj ukupno poginulih prema vrstama ozljeda
GRAPH 3.
Total number of
those killed/succumbed according to the
types/kind of wounds

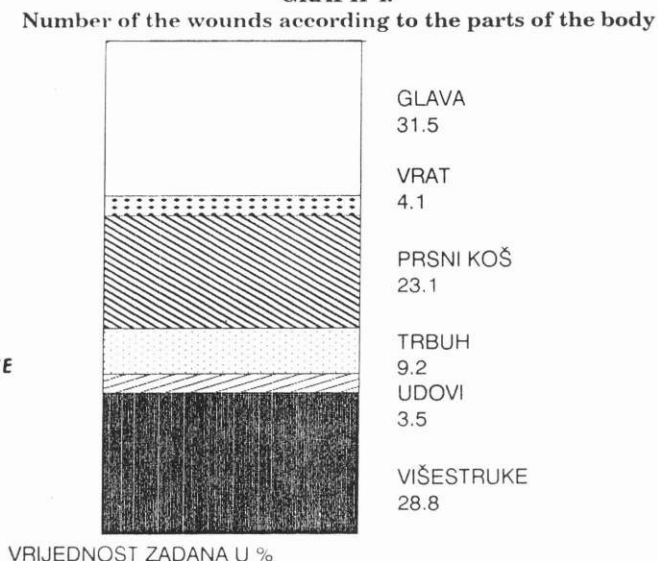
U 2. razdoblju pregledano je 487 poginulih osoba. Vojnika je bilo 401 (82,3%), odraslih civilnih osoba 73 (15,0%), djece 3 (0,6%) te 10 (2,1%) neidentificiranih osoba.

Izraziti porast apsolutnog broja poginulih te apsolutni i relativni porast broja poginulih vojnika u 2. razdoblju posljedica je intenziviranja ratnih operacija na području Bosanske Posavine. U isto vrijeme topnički napadi na područje slavonskobrodске općine postaju sve intenzivniji. Ponovno moramo istaknuti da je broj poginulih na teritoriji Bosne i Hercegovine veći te da su podaci s kojima raspolažemo nepotpuni, jer je dio poginulih sahranjivan na teritoriji Bosanske Posavine.

U najvećeg broja poginulih osoba nađene su izrazito grube mehaničke ozljede nastale djelovanjem krhotina granata, avionskih bombi i raketa, vatrenog oružja te ozljede nastale urušavanjem objekata. U manjeg broja poginulih smrt je nastupila kao posljedica djelovanja povišene temperature. Od ukupnog broja poginulih i pregledanih osoba u oba razdoblja rata, eksplozivne ozljede nađene su u 492 (74%) osobe, strijelne ozljede u 145 (22,1%), kompresivne ozljede, tj. nagnječčenja različita intenziteta u 15 (2,2%), a u 5 (0,8%) osoba smrt je nastupila zbog opekline (većinom karbonizacija većeg dijela tijela). (grafikon 3).

Prema raspodjeli ozljeda po regijama tijela u poginulih, ozljede glave bile su uzrok smrti u 161 osobe (31,5%), višestruke ozljede u 146 (28,6%) pregledanih, a ozljede prsnog koša uzrokom su smrti 118 (23,1%) osoba. Grube i opsežne ozljede trbuha bile su uzrokom smrti u 47 (9,2%) osoba, ozljede vrata u 21 (4,1%) osobe, a ozljede udova, najčešće traumatske amputacije i konkvazacije, uzrokovale su smrt 18 (3,5%) poginulih osoba. (grafikon 4).

GRAFIKON 4.
Broj ozljeda po regijama tijela
GRAPH 4.
Number of the wounds according to the parts of the body

ZAKLJUČAK

U 1990. godini pregledano je u Prosekturi Medicinskog centra u Slavonskom Brodu 639 umrlih osoba, od čega je 446 (69,8%) umrlo prirodnom smrću, a 193 (30,2%) nasilnom smrću. Uzroci nasilnih smrti najčešće su bile prometne nezgode. Početkom 1991. godine politička situacija u Hrvatskoj se zaoštara da bi u kasno proljeće došlo do prvih ratnih sukoba. Promet autocestom sve je slabiji, pa je od ukupno pregledane 864 osobe njih 623 (72,1%) umrlo prirodnom smrću. Nasilnom smrću umrla je 241 osoba, a 76 od njih, tj. 8,8% od ukupno pregledanih u 1991. godini bile su žrtve rata. U 1992. godini, do dana pisanja ovog izvješća, tj. do 24. kolovoza, u Prosekturi je pregledano 1 135 osoba. Prirodnom smrću umrlo je 480 (42,3%) osoba, a nasilnom smrću 655 osoba od kojih je 581 osoba ili 51,2% svih pregledanih umrla kao žrtva rata. Opisani odnosi još su jasniji pregleda li se tablica 2.

TABLICA 2.
TABLE 2.

GODINA	PRIRODNE SMRTI		NASILNE SMRTI		ŽRTVE RATA		UKUPNO	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
1990.	446	69,8	193	30,2	—	—	639	100
1991.	623	72,1	165	19,1	76	8,8	864	100
1992.	480	42,3	74	6,5	581	51,2	1135	100

Sve do rujna 1991. godine slavonskobrodská općina bila je pošteđena ratnih razaranja, iako je rat već uvelike bjesnio dijelom teritorije Republike Hrvatske. Od početka rujna 1991. godine počinju povremeni minobacački i avionski napadi na grad i okolice.

25. ožujka 1992. godine zapamtit će svi Brođani. Toga

SLIKA 1.
Prosektura Medicinskog centra Slavonski Brod
FIGURE 1.
Dissecting-room of the Sl. Brod Medical Center

su dana poginule prve civilne žrtve u samom gradu, ali se i razbuktava rat na teritoriji Bosanske Posavine.

Počinju gotovo svakodnevni minobacački i topnički te česti avionski napadi na grad i cijelu općinu. Naglo raste broj poginulih vojnika i civila u Bosanskoj Posavini te osobito civila u slavonskobrodskoj općini. Postotak nasilnih smrti raste s 30,2% u 1990. na 57,5% u 1992. godini (do 24. kolovoza).

Od ukupnog broja žrtava rata na području općine Slavonski Brod, ostalim ratištima Hrvatske te na ratištu Bosanske Posavine, koji su primljeni i pregledani u Prosekturi Medicinskog centra u Slavonskom Brodu, 70,3% su vojnici, 22,1% su odrasli civili, 4,6% su djeca, a 3% poginulih nije identificirano.

Od tih podataka potpuno se razlikuju podaci o poginulima na teritoriji općine Slavonski Brod gdje je poginulo čak 51,1% odraslih civila, 26,1% djece, 20,7% vojnika te 2,1% neidentificiranih osoba. Razlike su nastale zbog činjenice da na teritoriji općine Slavonski Brod nikada nije došlo do izravnog sukobljavanja Hrvatske vojske i okupatora, a s teritorije Bosne i Hercegovine gotovo se svakodnevno napadaju civilni ciljevi grada i okolice.

Strašan su danak platili građani slavonskobrodske općine i u poginuloj djeci. Do 24. kolovoza poginula su 24 djeteta, a rat za brodsku općinu nažalost još nije gotov.

Abstract

FORENSIC MEDICINE IN WAR CONDITIONS IN THE SL. BROD HOSPITAL

**Mato Vukelić, Tratinčica Jakovina and
Krunoslav Jakovina**

Slavonski Brod Medical Center

Although war in Croatia from summer 1991 was getting in strength, the inhabitants of Slavonski Brod community lived a cautious but relatively peaceful life. From September 1991 there were casual trench-mortar attacks and air raids with bombs and rockets, but they were not very intensive. Until March 1992 year in our Dissecting department soldiers were brought during trench-mortar attacks and air raids on our community.

Until March 25th 1992 our service works in almost peacetime conditions. It was founded in 1972 and consists of well-established Histological and Cytological laboratory and Dissecting department for criminal medicine. Our service works for the territory of Slavonski Brod community and a larger part of Bosanska Posavina. In the service 3 pathologists are engaged and one of them is consultant for criminalistic medicine; three higher and 1 middle degree medical technicians, 2 aid assistants at dissecting and other accompanying workers. It is evident that the staff is competent but the conditions for the practice are much worse. The equipment is worn-out and the space is small and unsuitable and inadequate for the work in peacetime conditions. At the beginning of April 1992 the number of dead, mainly war victims was increased and the work became drudgery. In a room of only 30 square metres (without auxiliary space) there is only one post for dissecting and one refrigerator for six corps.

Several times during the hottest summer days in dissecting room there were up to 40 corpses, so that we had to adapt old beds in mobile tables for dissecting and in a hand-cart for transporting the dead. The small capacity of refrigerator for dead we solved using refrigerator lorry.

The Dissection department has no cellar yet we worked during the most severe artillery attacks and air raids on Slavonski Brod. Thus, our lives were almost permanently endangered.

From July 14th 1991, when we received the first Croatian soldier in Dissecting department about 1500 dead were inspected, 657 of them perished as victims of war operations.

Wartime we divided into two parts: I period – from July 14th 1991 till March 24th, and second period (II) from March 25th till August 24th 1992, namely to the moment of writing this report. Of the total number of victims 657, in the I period, 85 were inspected and in second period 572.

Of the total number of the inspected dead persons, victims of war, 73,4% were soldiers, 20,6% grown up civilians, 4% children and 2% were unidentified. The percentage of civil war victims differs in I and II period. In I period 40,0% civilians perished, and in II period 24,6%. On the territory of Slavonski Brod community in I period even 85,7% civilians passed away, and in II period 76,4% civilians perished. The differences happened because conditions of the war were changing.

In 1991 year battles of various intensity were conducted on the battlefields in Croatia and soldiers from Slavonski Brod community took part in them, as well. From September 1991 intermittent trench-mortar attacks and air raids on civilian objects happened, thus mainly civilians were victims. In II period, war in Bosanska Posavina stirred up and in the same time there were everyday artillery attacks and sometimes air raids on Slavonski Brod and villages in community. Especially concerning is great number of killed children in community.

In I period 57,1% children were war victims, and II period 23,5% children of the total number of perished i. e. 66,7% and 30,7% of killed civilians.

Besides large number of inspected died persons during the war, the practice in Histologic and Cytologic laboratory was not interrupted. In the I period of wartime the number of biopsies was almost doubled. At the end of 1991 the hospital in Slavonski Brod was almost the only one in this part of Croatia which was in full working order. Thus, the material for histological analyses we were getting from the territories of Nova Gradiška, Đakovo, Županja and partly Vinkovci.